

Amik Annamária – György Andrea

EZEREKY ÉS ELMONDHATATLAN

COLUM McCANN: *APEIROGON*. FORDÍTOTTA SEPSI LÁSZLÓ,
JELENKOR KIADÓ, BUDAPEST, 2021.

GyA: A töredezett felépítésű dokumentumregénynek a gondosan megalkotott 1001 egységét úgy helyezték egymás mellé, hogy tükörszimmetrikus szerkezetet eredményezzenek. Ezt a számozás is jelzi. Az első ötszáz „fejezet” növekvő sorrendben következik, van közöttük hosszabb terjedelmű, van egymondatos, de egyszavas is, sőt, előfordul, hogy szöveg helyett fotó vagy keretbe foglalt fehér mező alkotja. Az 500-as számot viselő részt az 1001-es követi, majd újból ötszáznál folytatódik a számozás visszafelé egészen 1-ig.

AA: A kétszer ötszáz számozott szegmensből álló szöveg szimmetrikus felépítése, amelynek közepében áll az egzisztenciális tétellel járó mesélésre utaló ezeregy, azt üzeni: akárhányig is mennénk el fájdalmas történeteinkkel, a másik oldalon ugyanannyi, éppoly felkavaró történet számolható visszafelé. Így rajzolódik ki a két valós főszereplő, a politikai harcban ellentétes táborokból származó zsidó Rámi és a palesztin Basszám története.

GyA: A regény az írói vallomás szerint „egymásba szövi a spekulációkat, az emlékeket, a tényeket és a képzeletet”.

AA: Megjeleníti a régió kulináris gazdagságát, sajátos természeti szépségét, flóráját, faunáját, amelyben kitüntetett szerephez jutnak az eredeti kiadás borítóját is díszítő madarak. Szinte hallom Olivier Messiaen madárhangjait – amelyek nyilván nem maradhattak ki ebből a regényből –, amint az izraeli állampolgárok számára tilos, palesztin fennhatóság alá tartozó területet jelző tábla feliratából álló szövegrészt szívszorítóan követi a vonuló madárraj szabadságának képe. Ebből természetesen bomlik ki a parittyá történeti ismertetése, amelyet éppoly természetesen követ Mitterrand francia elnök sármány-lakomájának az elbeszélése.

GyA: A legbensőségesebb csevegő hangnemben íródott anekdotikus passzusokat gyors iramban váltják tudományos, publicisztikai és hivatalos szövegek, amelyekből Közel-Kelet (és a világ) történelmének sok apró, izgalmas mozzanatára derül fény, miközben kibontakozik az izraeli zsidó és a ciszjordániai arab összefonódó története is. Mindketten elveszítik egy lánygyermeküket: Rámi lánya, Szmadar 1997 júniusában többedmagával öngyilkos palesztin merénylők robbantásának áldozata lett Nyugat-Jeruzsálemben, Basszám tízéves kislányát, Ábírt 2007 januárjában az utcán találta el egy izraeli katona gumilövedéke.

AA: Rámi és Basszám barátsága, béketörekvéseiket tápláló közös gyászuk nem egyetlen szálként fut végig a mozaikszerű narratíván, hanem inkább Wittgenstein fonál-metáforájára emlékeztető ezernyi szál fonódik össze a mélyen megrázó regényben.

GyA: Amikor a töredékeket egymás mellé illesztjük, akkor jövünk rá, hogy a teljes történetet képtelenek vagyunk összerakni. Az alaptörténet pontosan rekonstruálható ugyan, de magát az izraeli-palesztin konfliktust annál kevésbé értjük, minél több rétegét tárja fel a szerző.

AA: A lövedék útjának leírását követő szakasz a lövedék katonai becenevét rögzíti. Így McCann a részletek boncolgatásával nemcsak végtelenül épít, hanem itt például ezzel a visszás hatást kiváltó egymásra következéssel jelzi: ha darabokra szedjük a valóságot, torz képet kapunk.

GyA: A cím, a megszámlálható végtelen oldallal rendelkező síkidom azt az alázatos, ám mégis heroikus küzdelmet metaforizálja számomra, amelyet McCann folytat regénye tárgyával, annak elbeszélhetőségével. Vállalkozása éppoly lehetetlen, mint egy apeirogon megrajzolása.

AA: A szokatlan felépítésű regény szokatlan címe jól megragadja az emberi együttélés misztériumát. Megszámlálhatóan végtelen oldalú a címbéli sokszög, mint ahogyan megszámlálhatóan végtelen történetből épül fel a véres konfliktusokkal teli történelem. Mélyen megragadott ez a köznapi gondolkodás számára szinte értelmezhetetlen matematikai fogalom. Ha lenne végtelen időnk, végtelen töredékekkel bővíthetnénk ezt a regényt, amely leképezi a mindenséget begyűrűző létünk „szélesedő körét”, hogy az előszóiban idézett Rilke-sor szavaival éljek.

GyA: A regény többször megidézi *Az Ezeregyéjszaka meséit*, amelyben Seherzádé végül kegyelmet kap a királytól, hogy aztán boldogan éljenek, amíg meg nem hálnak. Ettől eltérően Colum McCann művében nincs feloldás, a regénybeli történet, amelyet képtelenség hagyományosan elmesélni, csupán töredékességében lehet felmutatni, nem jut nyugvópontra.

AA: A két kulcsjelenetet – az Ábír tarkójába csapódó lövedék útját és a Szmadar életét oltó öngyilkos merényletet – apró részletekre bontó szakaszok közötti rés megtelik a kimondhatatlan fájdalom csendjével. A számomra legfelkavaróbb szegmens az egyetlen katonai kommunikációs kifejezést tartalmazó 109-es: „Seelonce feenee”. A csendnek, a vészhelyzetnek vége. Ahogyan a két gyermek életének is.

GyA: Marad a két férfi konok barátsága, és gyászuk újból- és újbóli elmesélése, amely számukra a kiengesztelődés gyógyító erejével hat, és ráébredsz arra, hogy a fal(ak) építése, az erőszak, a megszállás semmiképpen sem jelent megoldást.

AA: A párbeszéd nem könnyű. A Harcosok a Békéért legelső megbeszélésein fenntartásokkal és félelmekkel viszonyulnak egymáshoz a palesztin és zsidó résztvevők, akiket első látásra egyedül az köt össze, hogy „valaha mindkét oldal olyan embereket akart megölni, akiket nem ismertek”. A párbeszéd felvállalásával viszont ők is bejárják a „szélesedő kört”, megértik, hogy a másoknak is van családja, története, árnyéka. Mindegyiküknek a gyász ritmusára ver a szíve, miközben egymással megosztják elmondhatatlan élményeiket.

GyA: „Nem számított, hogy itt-ott széttördelte a történetet, sokkal inkább dal volt az neki... , el akart jutni a legmélyén rejlő ritmushoz” – ad hangot a narrátor Basszám gondolatainak, amikor az már sokadik éve mondja el, naponta akár többször is, hallgatóság előtt lánya történetét. Mondatai írói ars poeticaként is értelmezhetők.

AA: A fotókkal, idézetekkel, művészeti hivatkozásokkal teletűzdelt textus W. G. Sebald írástechnikáját fordítja ki. McCann darabokra töri a személyes és közösségi emlékezetet, amelynek sok apró részlete Sebald regényeiben egyetlen összefüggő építménnyé szerveződik.

GyA: A regény többször is felidézi a Jeruzsálemben ellátogató, már vak Borgesről szóló anekdotákat. Az egyikben az argentin író katedrálisként, mecsetként hivatkozik *Az Ezeregyéjszaka meséire*, amely McCann korokon, történelmi időkön átívelő könyve számára mintaként szolgált. Tekintheünk úgy az *Apeiogonra*, mint szakrális épületre, amelynek szépséges arányaira fittyet hányva ott magasodik egy másik reprezentatív építmény, az izraeli palesztin területeket körülvevő, olykor falvakat, utcákat, házakat, kerteket kettévágó hírhedt Fal. McCannt szinte hipnotizálja a látványa, nem tud betelni vele, szöveggel és képpel betöltött, borzongató műalkotásként értelmezi. Főleg a betlehemi 300-as ellenőrzőpont közelében levő falszakasznál időz sokat, amely a turisták között talán a legnépszerűbb, az

ott található Banksy-graffitik miatt. Az egyik fejezetben a falról származó feliratokat egymás alá másolja, felerősítve azok groteszk hatását. Így lesz a szöveg térré, majd a tér szöveggé.

AA: A térszöveg több korszakot és helyet lefedő mozaikdarabkái pedig egyszerre keltik a bizarr töredezettség és megnyugtató összefüggés érzetét – éppen úgy, mint a körülöttünk és bennünk lévő világ.